

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, завідувача сектору фінансової політики та бюджетного законодавства відділу з питань економічного розвитку та фінансової політики Дослідницької служби Верховної Ради України Косиці Ольги Олексіївни на дисертацію Савицької Наталії Валентинівни «Внутрішня незалежність судді адміністративного суду як засада здійснення адміністративного судочинства в Україні», яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради у Сумському державному університеті на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми. Проблематика внутрішньої незалежності судді адміністративного суду набуває особливої значущості в контексті триваючої судової реформи в Україні. Трансформаційні процеси в судовій системі актуалізують потребу в переосмисленні фундаментальних засад здійснення правосуддя, серед яких внутрішня незалежність судді посідає ключове місце. Вивчення цього питання може сприяти отриманню важливих теоретичних та практичних результатів для удосконалення нормативно-правової бази та інституційних механізмів, що гарантують незалежність суддів.

Крім того, в умовах інтенсифікації євроінтеграційних процесів України, питання відповідності вітчизняної судової системи європейським стандартам набуває критичного значення. Внутрішня незалежність судді є невід'ємним компонентом принципу верховенства права та ефективного функціонування демократичних інститутів. Таким чином, дослідження цієї проблематики в контексті адміністративного судочинства сприятиме гармонізації української правової системи з *acquis communautaire* Європейського Союзу.

Актуальність обраної здобувачкою ступеня доктора філософії теми підсилюється зростаючою роллю адміністративних судів у захисті прав та свобод громадян у їхніх відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування. Внутрішня незалежність суддів адміністративних судів є ключовим фактором забезпечення об'єктивності та неупередженості при розгляді справ, що стосуються публічно-правових спорів.

Отже, актуальність дослідження зумовлена його потенціалом для вирішення теоретичних та практичних проблем забезпечення внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів як фундаментальної засади здійснення адміністративного судочинства в Україні.

Здійснене наукове дослідження має беззаперечний зв'язок з відповідними науковими програмами, планами, темами, адже дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, ухвалених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року; Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, ухваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р; науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Концептуальні засади реформування системи правоохоронних органів у сучасних умовах трансформації нагляду і контролю щодо забезпечення економічної безпеки України» (номер державної реєстрації – 0120U100474). Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного університету (протокол № 5 від 17 листопада 2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Автором опрацьовано значний масив наукової літератури та нормативного матеріалу за темою

дисертаційного дослідження, що свідчить про належний рівень обізнаності дисертантки у питаннях, які нею досліджуються та відповідний рівень достовірності зроблених у роботі висновків.

Належний ступінь наукової обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження забезпечено використанням загальнонаукових та спеціальних методів, які дали змогу найбільш оптимально врахувати специфіку об'єкта і предмета дослідження.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційному дослідженні було застосовано комплекс методів. Основою методологічного підґрунтя дослідження став діалектичний метод, який дозволив здійснити аналіз внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів як ключового принципу адміністративного судочинства в Україні через призму взаємодії соціальних і юридичних чинників, що забезпечують її реалізацію та впливають на ефективність механізмів впровадження цього принципу. Для глибшого розуміння сутності внутрішньої незалежності суддів і розробки гарантій її забезпечення було застосовано такі важливі методи дослідження: системно-структурний (підрозділ 1.1), гносеологічний (підрозділ 1.2), порівняльно-правовий (підрозділ 3.2), логіко-юридичний і логіко-семантичний методи (підрозділи 2.1 і 2.2), а також методи моделювання та класифікації (підрозділи 2.3, 3.1, 3.2). Спеціальні методи включали статистичні та конкретно-соціологічні підходи (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2), які використовувалися для узагальнення емпіричних даних і виявлення тенденцій змін у суспільному сприйнятті судової системи.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук. Нормативною основою дослідження є Конституція України, кодифіковані нормативно-правові акти, закони й підзаконні акти, норми яких прямо чи опосередковано торкаються питання внутрішньої незалежності судді адміністративного суду як засади здійснення

адміністративного судочинства в Україні. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практики діяльності правоохоронних органів, судових органів, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід здобувачки.

Новизна та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Савицької Наталії Валентинівни є комплексним дослідженням засади внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів в Україні. На основі здійсненого дослідження сформульовано ряд наукових категорій та практичних рекомендацій, зроблено конкретні висновки та пропозиції, які у своїй сукупності мають певний ступінь наукової новизни. У ньому дисертантка чітко, логічно та науково обґрунтовано викладає переважну більшість теоретичних та практичних положень, що стосуються питання реалізації засади внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів в Україні. Основним здобутком авторки, безумовно, є те, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень внутрішньої незалежності судді адміністративного суду як засади здійснення адміністративного судочинства в Україні. Особливої уваги потребують окремі аспекти дисертаційного дослідження, які відображають його наукову новизну.

Наприклад, позитивно хотілося б відмітити акцентування і доведення здобувачкою тези, що організаційно-правові та фінансові гарантії є ключовими елементами для забезпечення незалежності судової влади. Вони сприяють неупередженості та справедливості судових рішень, забезпечують захист суддів від зовнішнього тиску, гарантують стабільність їхньої роботи та забезпечують ефективний баланс між незалежністю і підзвітністю судової системи. Розгляд цих аспектів у дисертації має велике значення для розуміння і покращення судової системи, що, у свою чергу, позитивно вплине на правову культуру в Україні (підрозділ 2.1).

Заслуговує на увагу і поточний аналіз сутності впливу на суддів в Україні (сторінки 38-41). Так, визначаючи конкретний приклад кризи в українській судовій системі, коли через деякі рішення Конституційного Суду України, що підривало антикорупційну інфраструктуру, сталося через порушення принципу незалежності, дисертація підкреслює критичну роль незалежності суду у забезпеченні справедливого правосуддя.

Цей приклад ілюструє, як відсутність незалежності суду може призвести до серйозних правових і соціальних наслідків, таких як підрив довіри до судової системи і порушення прав громадян. Він підкреслює, що правові принципи, включаючи незалежність суддів, взаємопов'язані і порушення одного принципу неминуче вплине на інші. Тому в дисертації не лише проводиться аналіз негативних наслідків недотримання незалежності суду, але й демонструється необхідність її забезпечення як основи для справедливого і ефективного правосуддя.

Розгляд конкретного випадку, як вказано, допомагає з'ясувати реальні проблеми і виклики, з якими стикається судова система, і забезпечити розроблення практичних рекомендацій для їх вирішення.

Варто відмітити й обґрунтованість аналізу історичної еволюції судової влади, зокрема, різних моделей судочинства та їхнього впливу на статус суддів у минулому, що дозволяє глибше зрозуміти, як сформувалися сучасні стандарти і принципи незалежності. Цей підхід демонструє важливість дослідження історичного розвитку для формування правових систем і принципів, які діють сьогодні. Вивчення того, як історичні зміни вплинули на незалежність суддів і їхню роль у системі правосуддя, допомагає краще оцінити сучасний стан та виявити проблеми, що залишилися з минулого. Це, у свою чергу, дозволяє запропонувати науково обґрунтовані рекомендації для вдосконалення правової системи. Ретроспективний огляд також допомагає відзначити прогрес, який був досягнутий у розвитку незалежності суддів і судової влади. Вона вказує на те, що сучасні стандарти є результатом

тривалого процесу еволюції та реформацій, що забезпечує глибше розуміння проблем і можливостей для покращення судової системи в сучасних умовах (сторінки 183–184).

Зазначені висновки дисертантки мають певний науковий інтерес, оскільки вони стосуються особливостей реалізації засади внутрішньої незалежності суддів під час відправлення судочинства в адміністративних справах. Ці висновки можуть бути цінними для науковців, що досліджують принципи права в цілому та принципи судочинства зокрема. Крім того, вони можуть бути корисними для судів, органів суддівського самоврядування та інших органів публічної влади.

Наукове та практичне значення роботи. Аналіз змісту роботи свідчить про високий науковий та практичний рівень проведеного дослідження щодо розгляду засад внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні. Робота є самостійною, добре обґрунтованою, комплексною та має чітку структуру.

Авторка дійшла до важливих науково-теоретичних та прикладних висновків, що мають значущість як для науки адміністративного права, так і для практики. Результати дослідження дозволяють обґрунтувати нові положення та визначити їх важливість у відповідній галузі. Адже, дисертантка пропонує конкретні напрямки вдосконалення заходів забезпечення незалежності суддів в Україні, що робить її не лише теоретично значущою, але й практично корисною.

Загалом, робота підтверджує високий рівень дослідження засад внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні. За результатами проведеного дослідження у першому розділі надається комплексний аналіз понять і видів незалежності суддів, що є важливим для правової науки та практики. Визначення різних форм незалежності судді (включаючи зовнішню і внутрішню) є ключовим для розуміння функціонування судової системи України.

Другий розділ демонструє системний підхід до вивчення організаційно-правових, фінансових, процесуальних та етичних гарантій. Це дозволяє отримати чітке уявлення про механізми захисту незалежності суддів, їх дієвість і недоліки. Аналіз юридичної відповідальності за порушення принципу внутрішньої незалежності підсилює теоретичну базу роботи, дозволяючи розглядати шляхи вдосконалення відповідних правових механізмів. Важливим позитивним моментом є включення у дослідження аналізу міжнародних стандартів і зарубіжного досвіду з означеного питання. Це дозволяє вивчити, як різні держави вирішують питання забезпечення незалежності суддів і які практики доцільно застосувати в Україні.

У висновках дисертації надаються пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та механізмів захисту суддівської незалежності, що підвищує цінність роботи для подальшого розвитку української правової системи.

Загалом, структура роботи забезпечує послідовний аналіз різних аспектів внутрішньої незалежності судді, поєднуючи теоретичні дослідження з практичними рекомендаціями, що робить дисертацію вагомим внеском у розвиток адміністративного судочинства в Україні.

Академічна доброчесність. Під час вивчення тексту дисертаційного дослідження та наукових праць Савицької Н. В. фактів порушення академічної доброчесності мною не було виявлено. У зв'язку з цим вважаю, що дисертація на тему «Внутрішня незалежність судді адміністративного суду як засада здійснення адміністративного судочинства в Україні» є самостійно виконаною науковою працею.

Апробація дисертації. Теоретичні положення дисертації, висновки та рекомендації оприлюднені на таких науково-практичних конференціях: Актуальні проблеми приватного та публічного права (м. Харків, 31 березня 2023 року); Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану

(м. Чернігів, 25–26 квітня 2023 року); Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів (м. Суми, 18–19 травня 2023 року); Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі (м. Одеса, 19 квітня 2024 року).

Оформлення дисертації відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт і наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оцінка мови і стилю дисертацію. Дисертація написана українською мовою в науковому стилі.

Водночас, дослідження Савицької Н. В. містить дискусійні моменти та недоліки, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів, отриманих автором:

1. У підрозділі 2.1 дисертації здобувачка аналізує підходи до незалежності судді адміністративного суду України і виділяє такі їх види: внутрішню і зовнішню. Але питання їх співвідношення лишається нерозкритим. Тому, хотілося б дізнатися думку дисертантки щодо їх співвідношення між собою.

2. На сторінці 42 дисертації авторка зауважує, що «недотримання незалежності суду неминуче призводить до порушення принципу винесення рішення суддею на основі внутрішнього переконання. Адже, через можливість неправомірного впливу, внутрішні переконання та ідеали судді ситуативно або ж системно зазнають зовнішнього впливу, що поступово зумовлює їх деформування». Водночас, дана позиція не знаходить належного наукового обґрунтування.

3. На сторінці 77 дисертації авторка зазначає: «Існує два види судового імунітету: абсолютний і кваліфікований». Потім досить детально аналізує кваліфікований імунітет, а ось абсолютний імунітет розглядає суто поверхнево. Тому, під час публічного захисту хотілося б почути додаткове тлумачення цього поняття.

4. У тексті дисертації авторка зауважує: «Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки розглядає питання незалежності у контексті чіткого поділу на зовнішню та внутрішню незалежності, де останній присвячений окремий розділ Рекомендації» (сторінка 154). Натомість у решті міжнародно-правових актів, які присвячені питанню незалежності суддів та вивчаються автором, незалежність не кваліфікується. І відповідно постає питання доцільності їх вивчення у контексті мети дисертації.

5. У контексті пропозиції напрямів удосконалення внутрішньої незалежності судді пропонується забезпечення суддівської освіти, але не зовсім зрозуміло у чому є інноваційність цієї ідеї. Тому, під час публічного захисту хотілося б почути додаткову аргументацію від здобувачки.

Утім, зазначене вище стосується окремих дискусійних положень дисертації та у своїй сукупності не впливає на загалом позитивну її оцінку.

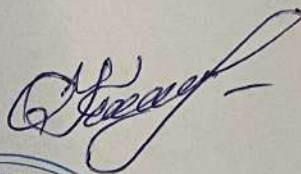
Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертація на тему «Внутрішня незалежність судді адміністративного суду як засада здійснення адміністративного судочинства в Україні», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор –

Савицька Наталія Валентинівна, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Доктор юридичних наук, завідувач сектору
фінансової політики та бюджетного законодавства
відділу з питань економічного розвитку та фінансової
політики Дослідницької служби
Верховної Ради України

Ольга КОСИЦЯ

Дослідницька служба
Верховної Ради України
ВІРНО

ДАР'Я ГЛАДКОВА

*Завдувач організаційного
відділу*